

Senter for
omsorgsforskning

Årsmelding 2011

Kontaktinformasjon

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, ØSTLANDET

Leder: Maren Sogstad, maren.sogstad@hig.no

Faglig ansvarlig: Tor Inge Romøren, tromoren@online.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, VESTLANDET

Daglig leder: Tone Elin Mekki, tone.elin.mekki@hib.no

Faglig leder: Frode F. Jacobsen, frode.fadnes.jacobsen@hib.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, NORD-NORGE

Daglig leder: Elin Damsgård, Elin.Damsgard@uit.no

Faglig leder: Torunn Hamran, Torunn.Hamran@uit.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, MIDT-NORGE

Daglig leder: Asbjørn Okstad, asbjorn.okstad@hint.no

Faglig leder: Ove Hellzen, ove.hellzen@hint.no

SENTER FOR OMSORGSFORSKNING, SØR

Daglig leder: Bjørnulf Arntsen, bjornulf.arntsen@uia.no

Faglig leder: Olle Söderhamn, olle.soderhamn@uia.no

Innhold

Konsolidering og framtidssutsikter	5
Felles aktivitet	9
Årsmeldinger	13
Østlandet	13
Vestlandet	19
Nord-Norge	27
Midt-Norge	33
Sør	39

Konsolidering og framtidsutsikter

2011 er det tredje året der alle de fem sentrene for omsorgsforskning har vært i ordinær drift. I løpet av denne tiden har det foregått en konsolidering. Sentrene har hver for seg funnet en organisatorisk form, økonomien og bemanningen er styrket, publiserings- og formidlingsaktiviteten øker, vi har arbeidet med våre første felles prosjekter, og vi har utviklet rutiner for vårt samarbeid med utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester.

Sentrene er litt ulikt organisert og bemannet. Dette avspeiler lokale tilpasninger og vurderinger. Noen har valgt en «regional» modell, der senteret arbeider i et nettverk med andre høgskoler og universiteter i regionen, andre er mer «lokale». Alle sentrene har en kjerne-surs med to til fem årsverk og til sammen 13 fast ansatte i ulike stillingsbrøker. Hvert senter har en professor som faglig leder, og de fleste har et varierende antall forskere knyttet til seg med ansettelsesforhold og finansiering utenfor senterets kjerne. Hvis en skal summere opp, utgjør summen av forskere med tilknytning til sentrene for omsorgsforskning nå til sammen 60–70 personer.

Et flertall av sentrene har oppnådd finansiering av prosjekter gjennom Norges forskningsråd, og den vitenskapelige publiseringen er økende. Dette er et kvalitetstegn som gir trygghet for at de andre hovedaktivitetene våre – formidling og veiledning til den kommunale omsorgssektoren, forskningsfaglig støtte til utviklingssentrene og forvaltning av omsorgskunnskap både overfor myndighetene og allmennheten - også kan holde en høy standard.

I 2011 kom en offentlig utredning som kan få stor betydning for omsorgsforskningens framtid, nemlig NOU 2011:11 – «Innovasjon i omsorg». Utredningen vurderer framtidens omsorgsutfordringer og kommer med forslag til nye løsninger over et bredt felt. Ett av forslagene er økende FoU-midler det kommende tiåret, slik at én prosent av omsorgstjenestens totalbudsjett fra 2022 brukes til å utvikle tjenestens kunnskapsgrunnlag. Da snakker vi om et beløp som i dag ville utgjort nesten én milliard kroner. Det er en femdobling av de midlene som nå brukes til forsknings-, innovasjons- og utviklingsarbeid i omsorgssektoren. Norges forskningsråd har allerede signalisert at det vil øke satsingen på omsorgsforskning i sitt budsjett

for 2013. Dette er ikke penger som en bare tenker seg brukt til omsorgsforskning i tradisjonell forstand, men også til utforskning av omsorgsteknologi og nye boligløsninger. Utviklingsprosjekter og innovasjon er tiltenkt en bred plass; nytenkning og omstilling er et overordnet mål. Videre understrekes betydningen av denne forskningens flerfaglighet og nærheten til praksis. Dette er målsettinger som omsorgsforskningssettene for sin del allerede bærer i seg.

En grunntanke i denne NOU-en er at om en slik større og bredere satsing skal lykkes, må omsorgsforskningen også styrke sin egen identitet og sitt grunnlag et som særegent fagfelt. Dette er også en utvikling som omsorgsforskningssettene er beredt til å medvirke til, og som vi allerede har levert bidrag til som har vunnet gjenklang i denne utredningen.

Et sentralt forslag er å etablere et nasjonalt sekretariat for innovasjon i kommunesektoren for å sikre at den aktuelle forskningen og utviklingen får både tyngde, kontinuitet og en ønsket retning. Sekretariatet er tenkt som en nasjonal forvalter av all kunnskap som er relevant for omsorgstjenestens utvikling. Det skal også utvikle eksisterende nettverk av FoU-virksomhet innen omsorg til aktive, landsomfattende enheter, og det skal forvalte en ny finansieringsordning for kommunalt forankrede innovasjonsprosjekter.

Kombinasjonen av forskning og innovasjon, forskning og praksis, av helsefag, sosialfag og teknologifag er en ambisiøs og krevende konstruksjon. Bare framtiden vil vise hvor mange av disse ambisjonene som vil la seg realisere. Det vil fordre store midler, en gjennomtenkt organisering og visjonære ledere med høy faglig legitimitet. Men uansett går omsorgsforskningen inn i en spennende framtid med økte utfordringer, økte ressurser, og krav til økt samarbeid, til praksisnærhet og nytenkning. Settene for omsorgsforskning har gode forutsetninger for å bidra konstruktivt i denne prosessen.

Tor Inge Romøren

Felles aktivitet

De fem sentrene for omsorgsforskning danner et nasjonalt nettverk, til sammen utgjør sentrene et tyngdepunkt innen omsorgsforskning i Norge. Sentrene fremstår helhetlig gjennom felles log, felles rapportserie og felles nettportal (www.omsorgsforskning.no).

Sentrene har i 2011 hatt tre samlinger. Tema på samlingene har vært diskusjon av felles saker og utfordringer og utvikling av felles forskningsaktivitet.

FELLES RAPPORTSERIE

Sentrene har etablert en felles rapportserie for publisering av rapporter knyttet til prosjekter gjennomført ved de fem sentrene. Rapportserien skal omfatte faglige arbeider på et høyt nivå. Rapportserien publiseres online på www.omsorgsforskning.no

Utgivelser i rapportserien i 2011

- 1: Torbjørn Herlof Andersen, *Det er slik livet er. Perspektiver fra et forskningsprosjekt om menn som primære omsorgspersoner for partner/ektefelle med betydelig omsorgsbehov*
- 2: Oddvar Førland, *Evaluering av prosjektet «Trygg overføring»: Et samhandlingsprosjekt om inn- og utskrivning av eldre pasienter mellom sykehus og kommunale hjemmetjenester*

OMSORGSFORSKNINGSKOMMUNER

Å drive praksisnær forskning krever gode kontakter i praksisfeltet. Det innebærer også at man i de fleste tilfeller er avhengig av praksisfeltet for å samle data. Erfaringsmessig er det tidkrevende og arbeidsomt å etablere slike kontakter i forbindelse med forskningsprosjekter. På bakgrunn av dette har sentrene startet arbeidet med å danne et panel av «omsorgsforskning-kommuner». Hvert senter har knyttet til seg minst ni kommuner i sin region, fordelt på små,

mellomstore og store kommuner. Målet med omsorgsforskningskommunene er å etablere et gjensidig samarbeid der kommunene deltar i forskningsprosjekter og får forskningsformidling og veiledning tilbake.

I februar arrangerte sentrene et nasjonalt dialogseminar på Gardermoen med en representant fra hver av omsorgsforskningskommunene. Hovedformålet med seminaret var å bli bedre kjent samt å løfte frem og diskutere hva som er viktige tema for forskning, sett fra kommunenes ståsted.

Sentrene for omsorgsforskning har i samarbeid utført ett prosjekt i 2011 som har samlet data i omsorgsforskningskommunene.

FORSKNINGSFAGLIG BISTAND TIL UTVIKLINGSENTRENE FOR SYKEHJEM OG HJEMMETJENESTER

Sentrene for omsorgsforskning har siden 2009 fått bevilgning fra Helsedirektoratet for å yte forskningsfaglig bistand til utviklingssentrene. Ut fra regionale forskjeller og behov er det utarbeidet planer for gjennomføring av arbeidet. Sentrenes rolle i forhold til utviklingssentrene ble tydeliggjort gjennom utviklingssentrenes overordnet strategi 2011–2015.

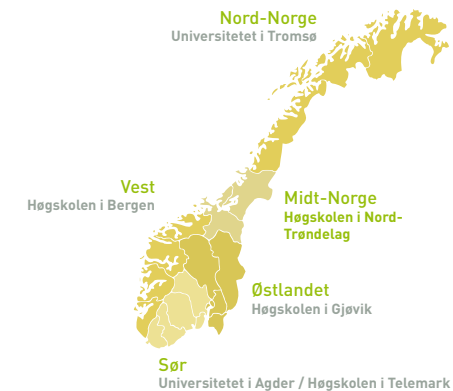

Senter for omsorgsforskning

www.omsorgsforskning.no

Fem sentre for omsorgsforskning:
Kompetansemiljøer for flerfaglig forskning og formidling innen omsorg og omsorgsarbeid

Fem regionale sentre:

Årsmelding Østlandet

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Østlandet ble etablert i 2006 og er en integrert del av avdeling for Helse, omsorg og sykepleie på Høgskolen i Gjøvik. Senteret er i tillegg til sin regionale funksjon også nasjonal koordinator for de fem regionale sentrene for omsorgsforskning. Dette innebærer blant annet det praktiske arbeidet og oppfølgingen rundt felles aktiviteter og møtepunkter.

Senteret er finansiert via basistilskudd fra Forskningsrådet, prosjektmidler fra Forskningsrådet, en egenandel fra Høgskolen, samt inntekter fra oppdragsforskning. Senteret hadde i 2011 et budsjett på 5,5 millioner kroner. Senteret hadde i første halvdel av året syv ansatte fordelt på 5,75 årsverk. Fra august ble årsverksressursen redusert til 5 da en ansatt gikk ut i 50 % permisjon og noen ressurser ble overført til annen seksjon i forbindelse med oppstart av Master i gerontologi på Høgskolen i Gjøvik. Vi har som følge av dette hatt en rekrutteringsprosess og vil fra 01.01.2012 være ytterligere to personer – og da totalt 6,2 årsverk.

ANSATTE I SENTERET VED UTGANGEN AV 2011

- Maren Sogstad, førsteamanuensis, leder, 100 %
- Tor Inge Romøren, professor, faglig ansvarlig, 75 %
- Bente Ødegård Kjøs, førstelektor, 50 %
- Brynjar Landmark, forsker, 50 %
- Siv Magnussen, stipendiat, 100 %
- Edith Roth Gjevjon, stipendiat, 100 %
- Anders Kvale Havik, stipendiat, 25 %

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Tema for forskning i senteret er omsorgstjenesteforskning med hovedvekt på organisering, utvikling, ledelse og kvalitet innen pleie- og omsorgstjenesten i kommunene.

Grunnstammen i forskningsaktiviteten utgjøres av seks større prosjekter, hvorav fire er doktorgradsprosjekter:

- Kvalitetsarbeid i kommunal pleie- og omsorgstjeneste, v/Bente Ødegård Kjos
- Ledelse i sykehjem, v/Anders Kvale Havig
- Kontinuitet i hjemmetjenesten, v/Edith Roth Gjevjon
- Interkommunal tilpasning til samhandlingsreformen med særlig henblikk på lokalmedisinske sentere, v/Siv Magnussen
- Eldre på flyttefot: overganger fra sykehus til kommunal pleie- og omsorgstjeneste
- Evaluering av Omsorgsplan 2015, i samarbeid med institutt for Helseledelse og helseøkonomi ved Universitetet i Oslo (prosjektleder) og Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd (NOVA)
- Kvalitet i utvikling – KIU, et prosjekt i samarbeid med de 10 utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester i region Øst

Senteret har også i 2011 gjennomført ulike oppdrag, der noen videreføres i 2012:

- Kartlegging av rehabiliteringstilbudet til eldre i kommunene og i spesialisthelsetjenesten, for Fylkesmannen i Oslo og Akershus
- Erfaringsoppsummering etter ett års drift av lindende enhet, for Gjøvik kommune
- Omsorgsregimer for yngre og eldre brukere, for Helse- og omsorgsdepartementet. Prosjektet utføres i hovedsak ved Senter for omsorgsforskning, Nord-Norge
- Samhandlingsmodeller for tjenester til personer med nevrologiske lidelser, for Helse- og omsorgsdepartementet. Prosjektet utføres i hovedsak ved Senter for omsorgsforskning, Vestlandet

For mer informasjon om de ulike prosjektene, se vår hjemmeside www.omsorgsforskning.no

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

Senteret har formidlet sitt arbeid gjennom ulike kanaler. Senteret har en oppdatert nettside som gir oversikt over pågående prosjekter og publikasjoner (www.hig.no/omsorgsforskning).

I tillegg til hjemmesiden har vi formidlet vår forskning ved deltagelse på konferanser:

- Regionalt, Innlandets helseforskningskonferanse og Nettverkskonferansen for Utviklingssenter for Sykehjem og Hjemmetjenester (USHT) i Hedmark
- Nasjonalt, Den femte norske kongressen i aldersforskning; USHT-konferanse i Møre og Romsdal og Neon-konferansen

- Internasjonalt, The Gerontological Society of America Annual Scientific Meeting, Boston, USA

Nytt av året er en felles rapportserie for de fem sentrene for omsorgsforskning der ulike prosjekter gjennomført ved sentrene vil bli publisert. Vi har også laget to nyhetsbrev som er distribuert til kommunene i vår region. Hvert nyhetsbrev fortalte litt om vår aktivitet og presenterte to av senterets prosjekter.

Ansatte ved senteret har også bidratt til undervisningen ved Høgskolen i Gjøvik rundt temaer der vi har forskningsaktivitet. Det er også lagt ned en betydelig innsats i forbindelse med oppstart av master i gerontologi ved Høgskolen i Gjøvik.

Senteret har arrangert to nettverkssamlinger for utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste i vår region, som del av oppgaven sentrene er gitt fra Helsedirektoratet. Den første samlingen hadde hovedfokus på rapportering og rapportskrivning, mens den andre samlingen hadde evaluering som hovedtema.

PUBLIKASJONSLISTE

Gjevjon, E.R. og Romøren, T.I. *Vedtak om sykehjemsplass – hvor høye er tersklene? Demens & Alderspsykiatri*, vol. 15, nr. 4, s. 36–37, 2011.

Havig, Anders Kvale; Skogstad, Anders; Kjekshus, Lars Erik; Romøren, Tor Inge. *Leadership, staffing and quality of care in nursing homes. BMC Health Services Research* 2011; Volum 11 (327)

Havig, Anders Kvale; Skogstad, Anders; Veenstra, Marijke; Romøren, Tor Inge. *The effects of leadership and ward factors on job satisfaction in nursing homes: a multilevel approach. Journal of Clinical Nursing* 2011; Volum 20. (23–24)

Landmark, Brynjar og Romøren, Tor Inge, Sykehjem i Oslo og Akershus: *Terskel for sykehjemsplass i Oslo og Akershus slik tildelingstjenesten ser det*. Høgskolen i Gjøviks notatserie 1/2011

Romøren, T.I. Spesialisthelsetjenesten. I Hatland, A., Kunhle, S., og Romøren T.I. (red.), *Den norske velferdsstaten*. Oslo, Gyldendal, 2011

Romøren, T.I. Pleie- og omsorgstjenesten i kommunene. I Hatland, A., Kunhle, S., og Romøren T.I. (red.), *Den norske velferdsstaten*. Oslo, Gyldendal, 2011

Romøren, T.I. Funksjonshemmede. I Hatland, A., Kunhle, S., og Romøren T.I. (red.), *Den norske velferdsstaten*. Oslo, Gyldendal, 2011

Romøren, T.I., Torjesen, D.O. and Landmark, B. *Promoting coordination in Norwegian Health Care. International Journal of Integrated Care*, Volume 11, 7 October 2011. URL:<http://www.ijic.org>

Romøren Tor Inge. Samhandlingsreformen. Et kritisk blikk på en helsereform. *Nordisk sygeplejeforskning*, 2011, 1, 82–88.

Sogstad Maren. *Evaluering av dagtilbud for kreftpasienter ved Paulsrud rehabiliteringssenter AS.* Høgskolen i Gjøviks rapportserie 3/2011

Sogstad, Maren. *Lindrende enhet i Gjøvik kommune – fra idé til virkeliggjøring.* Høgskolen i Gjøviks rapportserie 1/2011

Andersen, Torbjørn Herlof. *Det er slik livet er. Perspektiver fra et forskningsprosjekt om menn som primære omsorgspersoner for partner/ektefelle med betydelig omsorgsbehov.* Senter for omsorgsforskning Rapportserie 1/2011

PROSJEKT

Bente Ødegård Kjøs leverte sin doktorgradsavhandling til vurdering før jul 2011.

«Førstelinjelederes arbeid med kvalitetsforbedring i kommunal pleie- og omsorgstjenesten»

Avhandlingen handler om det praktiske arbeidet med kvalitetsforbedring i pleie- og omsorgstjenesten i kommunene. Hvilken erfaring og hvilket syn har førstelinjelederne på kvalitetsforbedringsarbeidet? Det overordnede formålet med studien har vært å undersøke hvordan nasjonale kvalitetsstrategier nedfeller seg i lokalt arbeid med kvalitetsforbedring i pleie- og omsorgstjenesten. Sentrale forsknings-spørsmål har vært hvilke kvalitetsforbedrings-aktiviteter som

er implementert i praksis, hvilken rolle førstelinjelederne selv beskriver at de har i kvalitetsarbeidet, og hvordan førstelinjelederne evaluerer kvaliteten på tjenesten ved sin enhet i det daglige. Et siste tema er om det er forskjeller mellom tjenestested (sykehjem og hjemmetjeneste), og mellom kommuner når det gjelder disse spørsmålene.

Myndighetene økte fokuset på arbeidet med kvalitetsforbedring i helsetjenesten fra slutten av 1980-tallet. Den første nasjonale strategien for kvalitetsutvikling i helsetjenesten ble utgitt i 1995. Denne ble erstattet med en ny kvalitetsstrategi i 2005. Forskrift om kvalitet i pleie- og omsorgstjenestene trådte i kraft i 1997 (revidert i 2003). Arbeidet med å etablere og vedlikeholde internkontrollsystemer ble intensivert fra 2003 da internkontrollforskriften kom. Krav om rapportering av styringsinformasjon (KOSTRA) har også hatt betydning for utviklingen av kvalitetsarbeidet.

Studien baserer seg i hovedsak på data fra telefonintervjuer med 64 førstelinjeledere i sykehjem og i hjemmetjenesten representert med 32 kommuner fra Nord-Norge, Midt-Norge, Sørlandet, Innlandet og Oslo-Akershus. Data ble også samlet inn fra kommunenes hjemmesider og registerdata (Kommune stat rapportering: KOSTRA), samt fra nasjonale kvalitets-

strategier og kvalitetsdokumentasjon. Både kvantitative og kvalitative data og analysemetoder er brukt.

Avhandlingen bygger på tre artikler. Første artikkel handler om kvalitetsforbedringsarbeid ved enhetene. Resultatene viste at utbredelse av kvalitetsarbeid varierte. Brukerundersøkelser (69 %) og avvikshåndteringssystem (97 %), var blant de hyppigst benyttede tiltakene, men resultatene fra dem ble ofte ikke brukt til forbedringer. En multivariat analyse viste at det ikke var noen statistisk signifikant sammenheng mellom antallet kvalitetsaktiviteter og ledernes ansiennitet og lederutdanning, samt tjenestested (hjemmetjeneste/sykehjem). Men det er en signifikant sammenheng mellom antallet kvalitetsaktiviteter og størrelsen på kommunen informantene arbeidet i. I de største kommunene rapporterte førstelinjelederne om flere kvalitetsaktiviteter enn i de små og mellomstore kommunene.

Førstelinjeledernes rolle i kvalitetsarbeidet er tema for andre artikkel. Førstelinjelederne var pådrivere og styrte arbeidet med kvalitet ved enheten, og flertallet av dem deltok selv i praktisk kvalitetsarbeid. Kommunene hadde i hovedsak delegert arbeidet med å iverksette de nasjonale kvalitetsstrategiene til laveste organisasjonsnivå, til førstelinjelederne. Aktiviteter som direkte følge av disse føringene ble funnet ved alle enheter. Lokale, egne initierte prosjekter og initiativ ble i mindre grad prioritert. Flere ledere opplevde kvalitetsarbeid som tidkrevende, de fortalte at de ikke strakk til, og at de fikk liten støtte fra de andre lederne i kommunen i dette arbeidet.

Tredje artikkel handler om hva førstelinjelederne selv legger vekt på når det gjelder tjenestekvalitet. De vurderte tjenesten ut fra tre uavhengige og overordnede kvalitetsdimensjoner: 1) pleie og omsorg, 2) velfungerende enhet, og 3) profesjonell yrkesutøver. Ledere i hjemmetjenesten skaffet seg informasjon til evalueringen ved å spørre sine ansatte samt ved tilbakemeldinger fra klager og brukerundersøkelser, mens ledere i sykehjem selv gikk rundt i enheten og observerte brukerne og pleien.

Hovederfaringen fra denne undersøkelsen er at den omfattende og langvarige nasjonale satsningen på kvalitetsforbedring har gitt begrensede resultater ved de utførende enhetene både innen institusjoner og hjemmetjenester i kommunene.

Årsmelding Vestlandet

Senter for omsorgsforskning Vestlandet skal forske på og formidle kunnskap om institusjonelle betingelser for kunnskap, kompetanse og kvalitet i omsorgstjenestene. Oppmerksomheten er rettet mot omsorgstjenester i kommunene med særlig vekt på eldreomsorg. Med institusjonelle betingelser menes arkitektoniske, økonomiske, organisatoriske, verdimessige og sosiale rammer for å utøve tjenestene. Senteret skal i tillegg gi forskningsfaglig bistand og veiledning til fire Utviklingssentre for sykehjem (tidligere undervisningssykehjem) og tre utviklingssentre for hjemmetjenester region Vest.

ORGANISERING OG DRIFT

Høgskolen i Bergen er vertskap for Senter for omsorgsforskning Vest. Det er etablert samarbeid med flere partnere og institusjoner i Vestlandsregionen. Samarbeidet er fundamentert i formell partnerskapsavtale med ett møte årlig. I tillegg baseres samarbeidet på en styringsgruppe på syv medlemmer valgt av og blant partnerinstitusjonene. Styringsgruppen har avholdt tre møter i 2011. Det er opprettet to referansegrupper, en vitenskapelig, som har ett årlig møte, og en bestående av brukerorganisasjoner, kommuner og andre som gjør bruk av senterets tjenester og som har to møter i året.

ANSATTE I SENTERET

Frode F. Jacobsen, professor, faglig leder
Anne Øverlie, senterkoordinator
Astri Drange Hole, førsteamanuensis
Oddvar Førland, førsteamanuensis
Tone Elin Mekki, førstelektor, PhD-stipendiat

Gudmund Ågotnes, PhD-stipendiat
Eva-Marie Tveit, førsteamanuensis, postdoc
Christine Øye, førsteamanuensis, postdoc
Eva Langeland, førsteamanuensis
Jorunn Drageset, førsteamanuensis, postdoc
Mari S. Berge, prosjektleder for Teknologi i Helse og Omsorg (THOM-prosjektet) 100%
Anne Ingebjørg Takvam, høgskolelektor
Sigrun Drageset, PhD-stipendiat
Anne Kari Hestad Aarstad, førsteamanuensis

FORSKNINGS OG UTVIKLINGSARBEID

Senteret for omsorgsforskning Vest (SOFV) er engasjert i flere forskningsprosjekter av ulik varighet:

1. Senteret gikk inn i et internasjonalt og tverrprofesjonelt forskningssamarbeid knyttet til institusjonsbasert eldreomsorg i 2010. SOFV representerer Norge blant seks land i et prosjekt finansiert av kanadisk forskningsråd i perioden 2010-2017. Tittelen på forskningssamarbeidet er «Re-imagining long-term residential care: an international study of promising practices». Man konsentrerer seg om fire delprosjekter: 1. Approaches to care, 2. Work organization, 3. Accountability og 4. Financing and ownership. Foruten Canada og Norge deltar USA, Storbritannia, Tyskland og Sverige.
2. Norges Forskningsråd bidrar med støtte i to 3-årige prosjekter ved Senter for omsorgsforskning Vest fra høsten 2011:
 - a. «Dyktige ansatte – glade beboere?» Den norske tittelen har sitt utspring i den engelske: «Modeling and evaluating evidence based continuing education program in nursing home dementia care» (MEDCED). Målet med MEDCED er todelt: For det første å evaluere i hvilken grad en beslutningsstøttemodell basert på undervisning og veiledning fører til redusert bruk av tvang og psykofarmaka i et større antall sykehjem. For det andre å utvikle og systematisere kunnskap om faktorer som kan fremme eller hemme implementering i sykehjemmene. Studien gjennomføres i samarbeid med Utviklingssentrene for sykehjem i Vest, Regionalt kompetansesenter for Eldremedisin og samhandling (SESAM) i Helse Vest, høgskolene Betanien, Sogn og Fjordane og Stord-Haugesund. Prosjektleder er professor Frode F. Jacobsen og førstelektor Tone Elin Mekki er PhD-stipendiat i prosjektet. Prosjektet startet opp 1. august 2011.
 - b. Senteret samarbeider med NOVA i prosjektet: «Det gode sykehjem» («Contested spaces. Exploring how policy and practice shape Norwegian nursing homes»). Studiens mål: I) å identifisere fysiske omgivelser og organisatoriske tilnærminger som

kan bidra til lovende praksiser for omsorgsarbeid i sykehjem, II) å utforske og bidra til forståelse for hvordan forbindelsen mellom politiske målsettinger og praksis kan bli best mulig slik at det som både pasienter og stab identifiserer som forutsetninger for «det gode sykehjem» er til stede, III) å utforske hvordan rom og sted oppfattes av ulike premissleverandører for fysisk utforming av sykehjem og i hvilken grad disse tar hensyn til ønsker og behov hos dem som bor, arbeider og bruker sykehjemmens rom. Prosjektet startet opp 1. oktober 2011.

3. Post doc-prosjektet «Eldre kreftpasienter på sykehjem. Beskrivelse av helserelatert livskvalitet, mestring og sosial støtte – en longitudinell studie». Prosjektet er støttet av Den norske kreftforening og ledes av post doc Jorunn Drageset.
4. Prosjektet «Akutt syke sykehjemsbeboere» tar sikte på å dokumentere kunnskaper om akutte innleggelses i sykehus fra sykehjem og hvilket omfang og karakteristika. Prosjektet er todelt. Stipendiaten, Gudmund Ågotnes, som finansieres av partnerne i senteret, forsker på hva som kjennetegner sykehjem (organisatorisk, kompetansemessig og kulturelt) som har en spesielt høy eller lav innleggelsesfrekvens.
5. Forskningsfaglig bistand og veiledning til Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) i region Vest. Prosjektet finansieres av Helse- og omsorgsdepartementet og blir ledet av førsteamanuensis Oddvar Førland. Det er etablert et nettverk mellom alle utviklingssentrene, Fylkesmennene, Regionalt kompetansesenter for Eldremedisin og samhandling og Senter for omsorgsforskning i region Vest. Nettverket møtes 2 – 3 ganger årlig og vårt senter har en koordinerende rolle. Hensikten med nettverket er å utveksle erfaringer og å stimulere til samarbeid på tvers i regionen.
6. Konkurransetsetting av omsorgssektoren – virkning på kostnader og kvalitet. Begrunnelsen for å ta i bruk markedsliknende mekanismer i omsorgssektoren, som for eksempel konkurransetsetting, er en forventning om at slike mekanismer skal medføre en bedre utnyttelse av knappe ressurser (økt kostnadseffektivitet) gitt samme kvalitet. Konkurransetsetting er også et virkemiddel til å frigjøre midler, som i sin tur kan brukes til ytterlige investeringer i samme sektor. Imidlertid, bedre utnyttelse av ressursene som anvendes i tilbudet av omsorgstjenester til eldre vil ikke frigjøre nok midler til å imøtekomme den overskuddsetterspørselen som vil genereres av en stadig økende andel eldre i befolkningen. Det vil også bli behov for friske midler. Prosjektleder er førsteamanuensis, dr. oec. Astri Drange Hole.
7. Gjennom THOM-prosjektet (Teknologi i Helse og Omsorg) ble det søkt og innvilget kr

200 000 i forprosjektmidler fra Regionalt Forskningsfond Vestlandet for å utarbeide et hovedprosjekt innen området «Innovasjon i offentlig sektor». Hovedprosjektsøknaden «Bruk av omsorgsteknologi i hjemmetjenesten i kommunen» ble innvilget forskningsmidler fra Regionalt Forskningsfond Vestlandet. Prosjektet skal se på erfaringer og effekter av omsorgsteknologi hos brukere av hjemmetjenesten i Lindås kommune. Det skal installeres tilpasset teknologi (fra et gitt utvalg) i inntil 250 boliger. I prosjektperioden skal det kartlegges erfaringer hos brukere av hjemmetjenesten og deres pårørende samt erfaringer hos ansatte i hjemmetjenesten før og etter omsorgsteknologi er tatt i bruk. Med et så stort antall installasjoner vil en kunne se effekter av organiseringen av tjenestene. Stipendiat vil bli ansatt på prosjektet.

8. Senteret er engasjert i en rekke andre forskningsprosjekter av kortere varighet eller mindre omfang, noen av dem er eksternt finansiert.

FORMIDLING

Senteret var medarrangør på noen konferanser som samlet mange deltagere:

- Omsorgens grunnlag, fenomener og vilkår. Et forskningsseminar ble avholdt over to dager i samarbeid med Haraldsplass diakonale høgskole. Forskere fra hele landet var samlet til forelesninger og faglig opposisjon i flere små seminarer i Bergen.
- Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) i Hordaland og Senter for omsorgsforskning (SOF) Vest inviterte til konferansen: Presentasjon av ny og pågående forskning og fagutvikling innen eldreomsorgen. Implikasjoner for praksis. Målgruppen var ledere og ansatte i omsorgstjenestene.
- SOFV samarbeidet med Høgskolen Stord-Haugesund om en internasjonal konferanse om «Health Care Science Research Conference» i Haugesund.
- En av de ansatte ved senteret har sittet i Omsorgslønnsutvalget opprettet fra Helse- og Omsorgsdepartementet. Utvalget ferdigstilte NOU nr. 17 og overleverte den til helseministeren.

UTVALGTE PUBLIKASJONER

Alvsvåg, Herdis. (2010). Kjærlighet som grunnlag i helsevesenet. Et essay. Michael. 2010:7, 244–53.

Alvsvåg, Herdis. (2011). Omsorg – med utgangspunkt i Kari Martinsens omsorgstænkning. Sygeplejebogen 3. Revidert kapittel. København: Gads Forlag AS. (In press)

Aarstad, Anne K.H., Beisland, E., Østhus, A.A. & Aarstad, H.J. (2011). Distress, quality of life, neuroticism and psychological coping are related in head and neck cancer patients during

follow up. Acta Oncol 50: 390-8.

- Birkeland, Arvid og Flovik A.M (2011). Sykepleie i hjemmet. Oslo, Akribes forlag
- Bye, IA & Giske, T (2011) Livet er nå. Glimt fra et år med "kort forventet levetid". Tidsskrift for fag og tro, 1, 12-17
- Drageset, Jorunn, Eide GE, Ranhoff AH (2011) Cancer in Nursing Homes: Characteristics and Health-Related Quality of Life Among Cognitively Intact Residents With and Without Cancer.
- Dysvik, Elin, Sommerseth, Rita & Jacobsen, Frode F. (2011): Living a meaningful life with chronic pain. A nursing perspective using narrative. International Journal of Nursing Practice; 17:36-42.
- Førland, Oddvar (2011): Evaluering av prosjektet "Trygg overføring". Et samhandlingsprosjekt om inn- og utskrivning av eldre pasienter mellom sykehus og kommunale hjemmetjenester. Senter for omsorgsforskning, rapportserie;2/2011: http://brage.bibsys.no/hig/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_26204/1/forland.pdf
- Førland, Oddvar (2011): Universell moralitet og samfunnsøkonomisk etikk? Bakgrunn for og kontroverser i Zygmunt Baumanns moralsosiologi. Sosiologisk tidsskrift nr. 4/2011.
- Hauge, Solveig; Kirkevold, Marit. Older Norwegians' understanding of loneliness. International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being 2010 ;Volum 5. (1)
- Jacobsen, Frode F. (2011). Kan omsorgen stå alene? Omsorgsbegrepet i tre stortingsmeldinger. Michael Quarterly 3, Vol.8, s.344-356.
- Kaasa, K., B. W. Wigum, O. A. Ryan, S. Kverndokk, H. Holand, S. Tariq, Tone E. Mekki (2011). Når sant skal sies om pårørendeomsorg. Fra usynlig til verdsatt og inkludert. Helse- og omsorgsdepartementet. Oslo, Norges offentlige utredninger NOU 17.
- Kvåle, Gro; Midtbø, Toril. Perspektiv på samspel, kontinuitet og kvalitet i omsorgstjenester for pasienter med demens i heimetenesa. Norsk tidsskrift for sykepleieforskning 2010 (3) s. 37-47
- Melheim, Bente Gunn; Hauge, Solveig. Makt og motmakt i sykehjem. Refleksjoner over pasienters mulighet for maktutøvelse i sykehjem i lys av Michel Foucaults tankesett. Norsk tidsskrift for sykepleieforskning 2010 ;Volum 12. (3) s. 28-36
- Midtbø, Toril. Å vere pårørende til ein person med demens som bur heime. Opplevingar og erfaringar i møte med hjelpetenesene. HSF rapport nr. 6 - 2010.
- Mæland, Marie K. og Jacobsen, Frode F. (2011). Fenomenologiske vinklinger i forskning. Vitenskapsteoretisk blikk på møtet mellom forsker og informant. Nordisk Sygeplejeforskning Vol.1, No.2, s.157-168.
- Skår, Randi. How nurses experience their work as a learning environment. Vocations and Learning 2010;Volum 3. (1) s. 1-18

PROSJEKT

«Kommunar i dans med frivillig innsats» – et aksjonsforskningsprosjekt

Dette pågående prosjektet skal identifisere og utvikle gode modeller for samarbeid mellom kommunale pleie og omsorgstjenester og frivillige aktører. Foruten å publisere vitenskapelig fra prosjektet skal det utvikles i 2012 en inspirasjonsbok med eksempler på slikt samarbeid.

Prosjektet er et medvirkningsbasert aksjonsforsknings-samarbeid med seks kommuner i Hordaland, Fylkesmannen i Hordaland og Senter for omsorgsforskning Vest. De seks kommunene er Os, Austrheim, Stord, Tysnes og Voss, og dessuten Ytrebygda bydel i Bergen kommune.

Datagenereringen og utviklingsarbeidet vil i studien foregå parallelt og omfatte erfaringene med samarbeidstiltak mellom kommune og frivillighet. Kunnskapsgenereringen vil følgelig oppsummere konkrete erfaringer.

Senter for omsorgsforskning Vest innhenter kunnskap om modeller og arbeidsmetoder fra ulike deler av landet og fra nasjonal og internasjonal litteratur. Den oppsummerte kunnskapen fra litteraturen og erfaringene fra de involverte kommunene og danner utgangspunkt for utprøving og videreutvikling lokalt.

Resultatene fra utviklingsarbeidet antas å omfatte kunnskap om samarbeidet mellom frivillige og pleie- og omsorgstjenestene i kommunene som kan utvikles til modeller i samarbeidet med frivillige aktører.

Prosjektet pågår i 2011-2012 og er finansiert av Fylkesmannen i Hordaland. Prosjektleder er Liv Helene Jensen. Dessuten deltar Tone Elin Mekki og Oddvar Førland fra Senter for omsorgsforskning Vest og representanter fra Fylkesmannen i Hordaland, Utviklingscenteret for sykehjem og hjemmetjenester i Hordaland og representanter fra de lokale arbeidsgruppene i kommunene Os, Austrheim, Stord, Tysnes og Voss og Ytrebygda bydel i Bergen.

Oddvar Førland Liv Helene Jensen Tone Elin Mekki

Årsmelding Nord-Norge

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning, Nord-Norge ble etablert i 2008, og er en integrert del av Institutt for helse- og omsorgsfag (IHO) ved Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø. I 2011 var Toril Agnete Larsen ansatt som faglig veileder (USHT) i 50 % stilling, Torunn Hamran var faglig leder i 50 % stilling og Elin Damsgård var daglig leder i 50 % stilling frem til 31.3.2011. Fra høsten 2011 ble senteret organisert som egen forskningsgruppe under IHO: Flerfaglig forskningsgruppe for helse- og omsorgstjenester i kommunene. Professor Ketil Normann er forskningsgruppeleder i 30 % stilling. Toril Agnete Larsen sluttet i sin stilling som faglig veileder 31.12.2011, men er fortsatt tilknyttet senteret og er medlem av forskningsgruppen. Anne Serine Fottland ble ansatt i kombinert stilling som daglig leder og faglig veileder (UHST) i 50 + 50 % stilling fra 1.1.2012.

Følgende personer er tilknyttet Senter for omsorgsforskning/forskningsgruppen:
Ketil Normann (professor), Torunn Hamran (professor), Toril Agnete Larsen (1. lektor), Liv-Berit Knudsen (1. lektor), Anne-Margrethe Støback (lektor under 1. lektorkvalifisering), Mari Woolf Skaalvik (førsteamanuensis/post-doc.), Aud-Mari Sohini Fjelltun (Ph.D- helsevitenskap), Siri Moe (førsteamanuensis), Cathrine Arntzen (førsteamanuensis/post-doc.), Kenneth Asplund (professor II), Astrid Norberg (professor II), Bodil Blix (stipendiat), Kirsti Kuosa (stipendiat), Britt Normann (stipendiat) + tre nye stipendiatstillinger i 2012. Margrethe Kristiansen, Linn Sparby og Ingrid Drageset er stipendiater ved senteret, men tilhører andre forskningsgrupper.

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Senteret er engasjert i flere prosjekter av større eller mindre omfang. De største prosjektene er:

- Integrity preserving care of persons with Alzheimer's disease and their families – a health promoting longitudinal controlled intervention study. (Kenneth Asplund (prosjektleder/professor II), Astrid Norberg (professor II), Aud-Mari Sohini Fjelltun (Ph.D), Mari Wolff Skaalvik (post-doc.), Ketil Normann (professor)).
Forskningsprosjektet er finansiert med tre mill. kroner fra Norges forskningsråd.
- Life-stories, engagement and health problems of elderly persons in northern areas, with consequences for care services.
Forskningsprosjektet er finansiert med 6. mill kroner fra Norges forskningsråd. (Ketil Normann (prosjektleder/professor). Prosjektet har tre stipendiater, hvorav to er tilknyttet senteret med følgende delprosjekter:
Sámi life-stories. Experiences with ageing, health and illness (Ph.D-stipendiat Bodil Hansen Blix).
Engagement in life of elderly persons with health problems, in a life-story context (Ph.D-stipendiat Kirsti Inkeri Kuosa).

I tillegg har senteret følgende prosjekter:

- Å få og ta i bruk eit teknisk hjelpemiddel – brukaren sitt perspektiv (Ph.D-stipendiat Astrid Gramstad).
- Spesialisert fysioterapi i MS-poliklinikk – innhold og betydning for pasienter og kommunefysioterapeuter (Ph.D-stipendiat Britt Normann).
- Et samhandlings- og brukerperspektiv på lærings- og mestringsprosesser hos personer med hjerneslag og deres pårørende (post-doc./førsteamanuensis Cathrine Arntzen). Prosjektet er finansiert av Extrastifelsen.
- Smertevurdering av eldre pasienter med demens som bor på sykehjem (1. lektor Toril Agnete Larsen og 1. lektor Liv-Berit Knudsen).
- Institusjon og lokalsamfunn i fleretniske samfunn (professor Torunn Hamran)
- Omsorgsregimer for yngre og eldre brukere i hjemmetjenesten (professor Torunn Hamran og førsteamanuensis Siri Moe). Prosjekt på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet.

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

Aktiviteter og forskning ved senteret er blitt presentert i flere møter og konferanser. Vi arrangerte blant annet en egen forskningskonferanse «Den mangfoldige kommunehelsetjenesten»

i tilknytning til Vårkonferansen som arrangeres av USHT Troms, der alle høyskolene i Nord-Norge samt universitetene i Tromsø og Bodø var invitert som bidragsytere. Forskning relatert til personer med demenssykdom er blitt presentert på «Pårørendeskole» i Tromsø. Vi har også arrangert flere seminarer om kultur, etnisitet og helse med gjesteprofessor Annete J. Browne fra University of British Columbia, Canada. Senteret har på oppdrag fra Helsedirektoratet arrangert kurs i prosjektarbeid/fagutviklingsprosjekt for deltakere fra kommunene innen forvaltningsområdet for samisk språk og vi har hatt kurs i det samme temaet for prosjektansvarlige tilknyttet USHT. Senteret samarbeider med USHT Troms om utgivelsen av Fagnytt i Nord, som kommer ut med fire utgivelser pr. år og vi er representert i alle Fag og samarbeidsrådene for USHT i Finnmark, Troms og Nordland.

Det er avholdt to Nettverksamlinger for USHT i Nord-Norge og Nasjonalt samisk USH i 2011. Samlingene er på to dager, og etter et møte med ansvarlige lederne for virksomhetene i juni ble det anbefalt at en av dagene skulle ha spesielt fokus på virksomheten ledernes rolle og ansvar for USHT. På samlingene presenteres lokale utviklingsarbeider og forskning, utfordringer lokalt diskuteres og hver gang er det fokus på et av USHTs strategiske temaer.

Senteret har presentert sin forskning ved Syddansk Universitet og hatt seminar med kollegaer samme sted om praksisnær forskning. Seminarene videreføres i 2012.

FAGNYTT I NORD

PUBLIKASJONSLISTE

- Damsgård, E., Dewar, A., Røe, C., Hamran, T. (2011). Pain beliefs and experiences with activity-related pain among outpatients at a clinic of physical medicine. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 25(1), 108-116.
- Hamran, T. (2011). Institusjon og samfunn. *Norges Samemisjon i Finnmark. Tidsskrift for velferdsforskning* 14(4), 235-247 (ISBN 0809-2052-1104).
- Normann, B.; Moe, S., Salvesen, R., Sørgaard, K.W (2011). Patient satisfaction and perception of change following single physiotherapy consultations in a hospital's outpatient clinic for people with multiple sclerosis. *Physiotherapy Theory and Practice*, Jul 31 (Epub. ahead of print).
- Skaalvik, M.W., Henriksen, N.O., Normann, H.K. (2011). Nursing homes as learning environments: The impact of professional dialogue. *Nurse Education Today*, doi: 10.1016/j.nedt.2011.03.001.
- Skaalvik, M.W., Normann, H.K., Henriksen, N.O. (2011). Clinical learning environment and supervision: experiences of Norwegian nursing students – a questionnaire survey. *Journal*

of Clinical Nursing, 20(15/16), 2294-2304.
Gjevjon, E.L.R., Kjøstvedt, H.T., Skaalvik, M.W. (2011). Sykepleievitenskap - avgjørende for utvikling av helse- og omsorgstjenestene. Nordisk sygeplejeforskning, 1(3), 171-172.

VITENSKAPELIGE ARTIKLER I ANTOLOGI MED REDAKTØRANSVAR

Asplund, K., Normann, K. (2011) Episoder med psykisk klarhet hos personer med svår demenssykdom. I A.-K. Edberg (Red.) Att möta personer med demens. Studentlitteratur
Kuosa, K. (2011) The Embodied Self and Identity of Three Women Living with Multiple Sclerosis In A.F. Aarø, & J. Servan, J. (Eds.) Environment, Embodiment and Gender. Bergen: Hermes Text

RAPPORTER

Hamran, T., Moe, S. (2011). Omsorgsregimer for yngre og eldre brukere. Rapport levert til Helse- og omsorgsdepartementet 1.12.2011.

ARTIKLER I POPULÆRVITENSKAPELIG TIDSSKRIFT M/REDAKTØRANSVAR

Hamran, T. (2011). Helse og frølse. Norges Samemisjon i Finnmark. Ottar, 1, 28-34. (ISSN 0030-6703).

PROSJEKT

Professor Ketil Normann jobber med prosjektet med tittelen:

«Identitetsbevarende omsorg for personer med Alzheimers sykdom og deres familier»

Samarbeid med pårørende til personer med demenssykdom er grunnleggende både for å skape kvalitativt gode tjenestetilbud til den enkelte og for å avlaste pårørende.

I Demensplan 2015 «Den gode dagen» påpekes det at demenssykdommene handler om enkeltmenneskers skjebne, så vel som familiers og pårørendes opplevelser og erfaringer. Om en regner med de nærmeste pårørende, er minst 250 000 mennesker berørt av demenssykdommer i Norge. Å være familieomsorgsgiver for en person med demenssykdom, kan være svært belastende.

Prosjektet «Identitetsbevarende omsorg for personer med Alzheimers sykdom og deres familier» er finansiert av Norges forskningsråd.

Bakgrunn: Vi undersøker om oppfølging av familier med spesielt tilrettelagte samtaler kan medvirke til at personer med Alzheimers sykdom og deres familier bevarer gode relasjoner og får positive livserfaringer i sykdomsforløpet.

Formålet er å hjelpe personer med Alzheimers sykdom til å bevare sin identitetsfølelse, bevare familiens integritet og skape velvære, livskvalitet og opplevelse av mening.

Design: Personer som har fått sykdommen og to familiemedlemmer deltar i studien. Familiene er tilfeldig fordelt mellom to grupper. Det er 5 familier i hver gruppe.

Familiene i gruppe 1 får tilbud om tre familiesamtaler i løpet av en to måneders periode, deretter hvert halvår og når familiene selv ønsker samtaler. Alle deltakerne i gruppen blir intervjuet før og eventuelt etter familiesamtalene. Vi benytter 8 ulike spørreskjemaer. Familiene i gruppe 2 blir kun intervjuet, en gang hver 6. måned. De samme 8 spørreskjema blir benyttet.

Begge gruppene har fått en kontaktperson. Vedkommende støtter personene med Alzheimers sykdom og familiene deres når det gjelder tilgang til omsorgsressurser, og gir råd i praktiske og følelsesmessige spørsmål.

Status i prosjektet: Det arbeides nå med analyse av data og skrijving av artikler. Datainnsamlingen startet november 2009.

Prosjektgruppen består av: Prosjektleder professor Kenneth Asplund, professor Astrid Norberg, professor Martin Eisemann, professor Ketil Normann, overlege/førsteamanuensis II Torgeir Engstad, og postdoktorstipendiatene Aud-Mari Sohini Fjelltun og Mari Wolff Skaalvik. Prosjektet ble våren 2011 tildelt en universitetsstipendiatstilling. Stipendiaten vil forhåpentligvis være på plass fra mars 2012.

Årsmelding Midt-Norge

Senter for Omsorgsforskning, Midt-Norge er lokalisert til Høgskolen i Nord-Trøndelag på Steinkjer (HINT)

Pr utgangen av 2011 har sentret følgende ressurser til disposisjon:

- Faglig leder, professor Ove Hellzen (20 %)
- Daglig leder Kirsten Lange (75%)
- Førsteamanuensis Hildfrid Brataas (20%)
- Førsteamanuensis Karin Torvik (70 %)
- Høgskolelektor/stipendiat Rigmor Einang Alnes (20%)
- Høgskolelektor/stipendiat Wenche Malmedal (20%)
- Stipendiat Gunn Eva Myren Solum (100%)
- Stipendiat Siri Devik (100 %)

Senteret har en i tillegg noen arbeidsavtaler med ulike forskere i regionen.

PROSJEKTPORTEFØLJE

Avsluttede prosjekt i 2011:

- Evalueringsprosjekt i Overhalla kommune knyttet til kvalitetsutvikling og forflytning
- Prosjekt knyttet til "Eldre samers opplevelse av å bli gammel"
- Prosjekt knyttet til "Psykisk helse hos menn/kvinner i reindriftsnæringa"
- Prosjekt knyttet til "Opplevelse og erfaringer hos eldre alene boende med kreft i rurale strøk"
- Forundersøkelse ernæring, Ålesund Kommune
- IPLOS som sykepleiefaglig vurderingsverktøy

Pågående prosjekter fra 2011 / videreføring i 2012

- Velferdsteknologi for hjemmeboende eldre.
- Palliasjon i rurale strøk.
- Mitt hjem - min arbeidsplass. Utviklingshemmedes syn på situasjoner som de opplever som problematiske og utfordrende i forbindelse med at de mottar hjelp i eget hjem.
- Smertekartlegging av eldre personer med ulik grad av kognitiv svikt.
- Evaluering av Senter for Omsorgsforskning sin virksomhet i forhold til Utviklingssentrene i Midt-Norge.
- Dialogkafeer og refleksjonsgrupper som et virkemiddel i kontinuerlig forbedringsarbeid i hjemmetjenestene.
- Forflytningsteknikk i pleie- og omsorgstjenestene, implementering av kvalitetsstandard i klinisk praksis i og studentpraksis.
- Hjelp til selvhjelp for personer med nevrologiske skader og sykdommer.
- Fysisk og psykisk helse hos kvinner og menn over 65 år med kjeledyr.
- Delprosjekt angående hospitering, kunnskapsoverføring, kunnskapsutvikling for kommunehelsesamarbeidet i Inn-Trøndelag.

FORSKNING

Forskningen innom SOF- Midt Norge er særskilt riktad mot Undervisningssykehjemmen og Undervisningshjemmetjenesten dær sentrets innsats er riktad mot veiledning og metodutbildning.

Avseende prosjekt med fokus på kommunerna i regionen har Senter Midt-Norge under året avslutat:

- Evalueringsprosjektet i Overhalla kommune knyttet til kvalitetsutvikling og forflytning.
- Prosjekt knyttet til "Opplevelse og erfaringer hos eldre alene boende med kreft i rurale strøk" Prosjektets oppdrag er å innhente og sammenstille kunnskap om emnet.
- Forundersøkelse ernæring hos eldre , Ålesund Kommune

SOF- Midt Norge er knutna till två stipendiatprosjekt: "Dagtilbud for personer med demens som bor hjemme" og "Opplevelse og erfaringer hos eldre alene boende med kreft i rurale strøk".

FORMIDLING

Hjemmesiden til sentret (<http://www.omsorgsforskning-midt.no>)holdes jevnlig oppdatert med nyheter og artikler som til enhver tid er relevant for sentrets aktiviteter.

SOF-Midts formidling har i høg grad handlat om deltagande på regional og nationella konferenser, information til høgskolorna i regionen, møte med KS og Fylkesmannsembetene.

PUBLIKASJONSLISTE

ARTIKLER

- Grav S, Hellzèn O, Romild U, Stordal E. Association between social support and depression in the general population: the HUNT study, a cross-sectional survey. *Journal of Clinical Nursing*. 2012 21(1-2):111-120
- Enmarker I, Olsen R, Hellzen O. Management of person with dementia with aggressive and violent behaviour: a systematic literature review. *International Journal of Older People Nursing*. 2011:153-162
- Enarsson P, Sandman PO, Hellzén O. "They can do whatever they want": Meanings of receiving psychiatric care based on a common staff approach. *International Journal of Qualitative Studies on Health Well-being*. 2011: 6(1)
- Hansen E, Landstad BJ, Hellzén O, Svebak S. Motivation for lifestyle changes to improve health in people with impaired glucose tolerance, *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 2011:25(3); 484-490
- Wiik GB, Devik S, Hellzen O. Don't become a burden and don't complain: A case study of older persons suffering from incurable cancer and living alone in rural areas, *Nursing Reports*, 2011, 1, e3.
- Alnes, RE Kirkevold, M. & Skovdahl, K Marte Meo Counselling: a promising tool to support positive interactions between residents with dementia and nurses in nursing homes. *Journal of Research in Nursing* 2011: 16(5) 415-433
- Alnes, RE Kirkevold, M. & Skovdahl, K. Insight gained through Marte Meo Counselling: experiences of nurses in dementia specific care units. *International Journal of Older People Nursing*, 2011:6(2) 123-132(10)

RAPPORTER

- Brataas HV (2011) "Raskere tilbake" ordningen i Helseforetaket, Helse Midt-Norge (HF, HMN). Institusjonenes tilbud, samarbeid, metodedifferensiering og evalueringsmetoder. Rapport. Oppdrag for Helse Midt-Norge. 15. juni 2011, Høgskolen i Nord-Trøndelag.
- Brataas HV, Evensen A (2011) Årsakssammenhenger og betydning av AFEM for rehabilitering til aktivt liv. HiNT-Rapport 77/2011. Steinkjer: Høgskolen i Nord-Trøndelag. Tilgjengelig på: http://idtjeneste.nb.no/URN:NBN:no-bibsys_brage_19255
- Brataas HV, Hellesø NS, Flått TM (2011) Tjenestekvalitet – forebygging – helse. Forflytningsteknikk i pleie- og omsorgstjenesten. HiNT-Rapport 72/2011. Steinkjer:

Høgskolen i Nord-Trøndelag. Tilgjengelig på: <http://ask.bibsys.no/ask/action/show?kid=biblio&cmd=reload&pid=111475562>.

Ness, TM, Hellzen, O (2011) Eldre samers opplevelse av å være gammel. Hint/SOF rapport. Steinkjer: Høgskolen i Nord-Trøndelag. Tilgjengelig på: http://brage.bibsys.no/hint/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_25116/1/Rapport%2078.Eldre%20s%20c3%b8rsamers%20opplevelse%282%29.pdf

Kroik, L, Hellzen, O (2011) Helseopplevelser hos reindriftssamer i sør. Hint/SOF rapport. Steinkjer. Høgskolen i Nord-Trøndelag. Tilgjengelig på: http://brage.bibsys.no/hint/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_19537/1/Binder1.pdf

KAPITTEL I LÆREBOK

Brataas HV (2011) (ed.) Sykepleiepedagogisk praksis. Pasientsentrert sykepleie på ulike arenaer. (Textbook: Educational practice in clinical nursing. Patient centered nursing at various arenas.) Oslo: Gyldendal Akademisk forlag.

KRONIKK

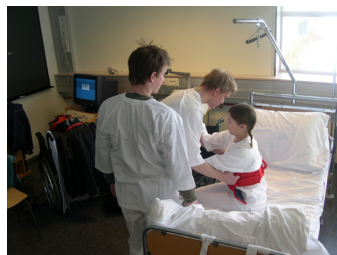
Hallem UL, Skjevik T, Brataas HV, Lange K, (2011) Helsekunnskap for fremtida.

Kronikk. Trønder-Avisa, 6. oktober 2011, s. 3.

Bjerkan J, Haugdahl BK, Jakobsen E, Lange K (2011) Velferd og omsorg med teknologi. Kronikk.

Trønder-Avisa, 2. november 2011, s.3.

PROSJEKT

«IPLOS som sykepleiefaglig vurderingsverktøy»

Senter for omsorgsforskning Midt-Norge har nylig avsluttet et prosjekt om IPLOS som sykepleiefaglig vurderingsverktøy. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Utviklingssenter for sykehjem, Verdal kommune, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Senter for omsorgsforskning Midt-Norge.

Målene for prosjektet har vært:

- Skaffe oversikt over hvilke IPLOS - variabler de ansatte som opplever som vanskelig å kartlegge sykepleiefaglig korrekt.
- Skape en entydig forståelse hos ansatte av hva som ligger i den enkelte opplysning og i forhold til vurderingen av de ulike bistands og assistanse variablene

- Økt kompetanse blant ansatte til å foreta en IPLOS vurdering
- 2. års studenter i praksis ved Verdal bo -og helsetun skal oppnå god forståelse for IPLOS som sykepleiefaglige vurderingsverktøy gjennom å delta i seminarer og føre logg.

Bakgrunn:

Dokumentasjonsplikten, plikt til å føre journal er forankret i Helsepersonelloven § 39. Helsepersonell har en selvstendig plikt til å nedtegne og dokumentere sin virksomhet. Dokumentasjonsplikten er begrunnet i hensynet til kvalitet og kontinuitet i behandlingen og hensynet til etterprøvnbarhet av den helsehjelp som er gitt. Alle som yter helsehjelp har plikt til å føre journal. Journalføring knyttet til pasienter som mottar helsehjelp i Verdal kommune gjøres i det elektroniske EPJ-systemet profil. Nærmeste leder skal tilrettelegge for at ansatte får nødvendig opplæring.

Fra ledelsen sin side, ble det konkludert med at helsepersonell sin plikt til å føre journal ikke ble godt nok ivaretatt og på den måten var faglig utilstrekkelige i deler av tjenesten. Videre ble det besluttet å rette søkelyset inn mot kvalitetssikring av dokumentasjonspraksis. Hovedfokuset skulle i første omgang rettes inn mot Verdal bo og helsetun som også er Utviklingssenter for sykehjem i Nord-Trøndelag.

Etter at det ble gjennomført en spørreundersøkelse blant de ansatte ved nevnte institusjon høsten 2010 er det iverksatt flere tiltak for å kvalitetssikre dokumentasjonspraksis. Hensikten med spørreundersøkelsen i 2010 var å kartlegge kunnskap og ferdigheter knyttet til EPJ systemet profil. Et av spørsmålene de ansatte skulle svare på var rettet mot IPLOS. IPLOS er betegnelsen på et nasjonalt helseregister som skal danne grunnlag for nasjonal statistikk for pleie- og omsorgssektoren. Det er et verktøy for dokumentasjon, rapportering og statistikk for kommunene og for statlige myndigheter. IPLOS forskriften trådte i kraft fra 01.03.06 og bruk av IPLOS er obligatorisk i alle kommuner fra denne dato.

I spørreundersøkelsen ble de ansatte spurt om de kjenner til viktigheten av IPLOS og om de har kunnskap til å foreta riktig registrering. Samtlige ansatte krysset her av for at de ønsket opplæring i dette. Fra før viste man dessuten at det ikke var samsvar mellom de IPLOS registreringer pleie – og omsorgstjenesten hadde foretatt og de kostnadsbehov vedtak i tjenesten utløste. Tall fra KOSTRA – rapport i Verdal fra tidligere år viser at IPLOS-registreringer som er foretatt indikerer lavere behov for tjenester enn vedtakenes art og nivå har utløst. Med bakgrunn i dette ble det fra Verdal kommune sin side initiert et prosjektsamarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag v/ avd.helsefag og Senter for omsorgsforskning i Midt-Norge (SOF).

Plan å skrive artikkel basert på data fra både spørreskjemaundersøkelse, fokusgrupper og studentlogger vår / høst 2012.

Une Lyngsaunet Hallem

Jorunn Bjerkan

Hildfrid V. Brataas

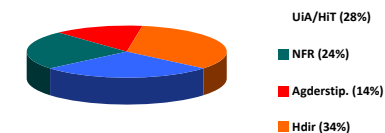
Årsmelding Sør

ORGANISERING OG DRIFT

Senter for omsorgsforskning Sør ble etablert i desember 2008 og er et samarbeid mellom Universitetet i Agder og Høgskolen i Telemark. Senteret finansieres med midler fra basistilsudd og prosjektmidler fra forskningsrådet, egenfinansiering fra UiA/HiT, Agderstipendordningen, Helsedirektoratet og inntekter fra annen oppdragsforskning. Senteret hadde i 2011 samlet omkring 8 mill. fordelt på 14 stillinger/10 årsverk.

TILKNYTTETE

Olle Söderhamn, faglig leder
Bjørnulf Arntsen, daglig leder
Kirsti R. Bruun, koordinator
Solveig Tomstad, stipendiat
Kari Sundsli, stipendiat
Ingrid Stangeland, stipendiat
Børge Baklien, stipendiat
Marianne Eika, stipendiat
Runar Bakken, dosent
Per Gunnar Disch, forsker
Marit Skraastad, prosjektmedarb.
Kathrine Cappelen, høgskolelektor
Ulrika Söderhamn, førsteamanuensis
Björg Dale

FORSKNING OG UTVIKLINGSARBEID

Sett under ett så har senteret i 2011 hatt økt aktivitet både når det gjelder forskning, utvikling, nettverksbygging og formidling. I senterets strategiplan for perioden 2010-2014 slås det fast at en overordnet målsetting vil være å videreføre eksisterende virksomhet samt etablere ny, for på denne måten å bidra til økt praksisnær kunnskap innen omsorgsfeltet i region Sør med særlig fokus på kommunenes utfordringer i forhold til samhandlingsreformen og omsorgsplan 2015. Senterets faglige nedslagsfelt er bredt med et tverrfaglig og brukerrettet perspektiv, vi har valgt å dele inn FOU- virksomheten inn i tre til dels tre overlappende tematiske nivåer:

- Samfunnsnivået: organisering og samhandling, styring og ledelse, rekruttering, kompetanseutvikling, minoritets-helse, etc
- Kulturnivået: aktiv omsorg, frivillighet, etc.
- Personnivået: psykisk og fysisk helse, eldreomsorg, IKT-omsorg, palliativ omsorg, etc.

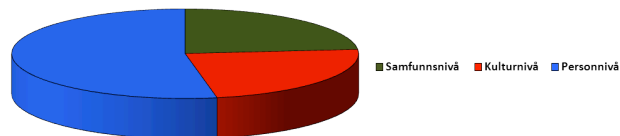
Figuren nedenfor synliggjør fordeling av prosjekter innen hvert nivå, samt noen utvalgte eksempler på prosjektene som har pågått i 2011 sortert etter nivå.

Eksempler på prosjekter på personnivå

- *Self-care and health among older home dwelling people in urban areas in southern Norway*, Kari Sundslø
- *The transition of old patients into long-term care units in nursing homes*, Marianne Eika

Eksempler på prosjekter på samfunnsnivå

- *Omsorgsplanlegging og aktiv omsorg*, Per Gunnar Disch
- *Holdninger til formell kompetanse blant ufaglærte innen pleie og omsorg*, Bjørnulf Arntsen og Runar Bakken
- *Omsorgstjenestens mange mellommenneskelige møter*, Per Gunnar Disch

- *Being old and at risk for undernutrition – Studies of aspects of self-care among home dwelling older people and nursing home patients*, Solveig Tomstad

Eksempler på prosjekter på kulturnivå

- *Fysisk aktivitet blant voksne og eldre*, Ingrid Kjær
- *Å leve til vi dør – aktiv omsorg*, Gro Lorenzen
- *Sammen om læring og mestring*, Ragnhild Skaar og Ulrika Söderhamn

Se senterets hjemmeside www.omsorgsor.no for en fullstendig liste over senterets prosjekter

FORMIDLING OG NETTVERKSARBEID

I 2011 har senteret arbeidet aktivt med å styrke nettverket i regionen gjennom kommunebesøk, deltakelse på konferanser og nettverksaktiviteter i regi av statlige, regionale og kommunale myndigheter. Senteret har også intensivert sitt arbeid mot utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester blant annet gjennom representasjon i fag- og styringsgruppene og arrangering av regionale nettverksamlinger og kurs rettet mot kommunal omsorgstjeneste. Resultatet har blitt utstrakt formidlingsarbeid samt forskningsfaglig bistand og veiledning rettet mot praksisfeltet, bl.a:

- utvikling av lokale omsorgsplaner, rekrutteringsplaner og kompetanseplaner i utvalgte kommuner
- prosjektutvikling i utvalgte kommuner
- evalueringsoppdrag
- opplæringskurs rettet mot kommunene innen tematikk som kultur og helse, lederutvikling, farmakologi, etc

Senteret har også initiert faste arrangementer som forum for aldring og helse, fagdager, workshop's, etc. Videre har senteret vært aktiv i ulike typer medier som aviser, fjernsyn og radio og på denne måten bidratt til å sette den omsorgspolitiske debatten på dagsorden.

Senter for omsorgsforskning Sør ser det som svært viktig oppgave ha en bred kontaktflate til praksisfeltet. Senterets hjemmeside www.omsorgsor.no er hyppig besøkt og et viktig redskap for å kunne nå ut med vår virksomhet til de 83 kommunene og andre aktuelle aktører i regionen. På hjemmesiden legges også alle senterets rapporter tilgjengelig for nedlasting i fulltekst.

PUBLIKASJONER

VITENSKAPELIGE ARTIKLER MED FAGFELLEVRDERING

- Dale B, Sævereid H I, Kirkevold M, Söderhamn O. Older home-living patients' perception of received home nursing and family care. *Nordisk sygepleje-forskning* 2011; 3: 219-234
- Fex A, Flensner G, Ek A-C, Söderhamn O. Living with an adult family member using advanced medical technology at home. *Nursing Inquiry* 2011; 18(4): 336-347. doi: 10.1111/j.1440-1800.2011.00535.x
- Fex A, Flensner G, Ek A-C, Söderhamn O. Health-illness transition among persons using advanced medical technology at home. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 2011; 25: 253-261. doi: 10.1111/j.1471-6712.2010.00820.x
- Finnström B, Käck B-M, Söderhamn O. Fingertoppskänsla och fingerfärdighet. Föräldrars uppfattning om faktorer som inverkar på barnets upplevelse av perifer venpunktion. *Vård i Norden//Nordic Journal of Nursing Research* 2011; 31(2): 40-44.

- Flateland S, Kristiansen A, Söderhamn U. (2011). Sykepleiestudenters læring – Læring i praksis gjennom deltakelse i refleksjonsgruppe. *Nordisk Sygeplejeforskning* 2011; 1(1): 5-18.
- Flensner G, Ek A-C, Söderhamn O, Landtblom A-M. Sensitivity to heat in MS patients: a factor strongly influencing symptomology shown in a survey. *BMC Neurology* 2011; 11: 1-8. doi:10.1186/1471-2377-11-27.
- Fossum M, Alexander G L, Göransson K E, Ehnfors, M, Ehrenberg, A. registered nurses' thinking strategies on malnutrition and pressure ulcers in nursing homes: A scenario-based think-aloud study. *Journal of Clinical Nursing* 2011; 20:(17-18), 2425-2435.
- Fossum M, Alexander G L, Ehnfors M, Ehrenberg A. Effects of computerized decision support system for pressure ulcers and malnutrition in nursing homes for the elderly. *International Journal of Medical Informatics* 2011; 80(9): 607-617.
- Hvalvik S, Reiersen I Å. Transition from self-supported to supported living: Older people's experiences. *International Journal of Qualitative Studies of Health and Well-being* 2011; 6: 7914.
- Skaar R, Söderhamn U. Deltakelse i tilpasset kulturaktivitet – en mulighet for velvære for pasienter med demenslidelse. *Nordisk sygeplejeforskning* 2011; 1(3): 192-205.
- Söderhamn O, Bjørnstad J O, Skisland A, Cliffordson C. Validity of the Moral Development Scale for Professionals (MDSP). *Journal of Multidisciplinary Healthcare* 2011; 4: 165-170. doi: 10.2147/JMDH.S20075
- Söderhamn O, Skisland A, Herrman M. Self-care and anticipated transition into retirement and later life in a Nordic welfare context. *Journal of Multidisciplinary Healthcare* 2011; 4: 273-279. doi: 10.2147/JMDH.S21385
- Söderhamn U, Dale B, Söderhamn O. Narrated lived experiences of self-care and health among rural-living older persons with a strong sense of coherence. *Psychology Research and Behavior Management* 2011; 4: 151–158. <http://dx.doi.org/10.2147/PRBM.S27228>
- Söderhamn U, Flateland S, Jessen L, Söderhamn O. Perceived health and risk of undernutrition: A comparison of different nutritional screening results in older patients. *Journal of Clinical Nursing* 2011; 20: 2162-2171. doi: 10.1111/j.1365-2702.2010.03677.x

FAGARTIKLER

- Hvalvik S. Nursing in the interwar time. *Nordisk sygeplejeforskning* 2011; 1(4): 314-321.
- Skisland V-S A, Bjørnstad JO, Söderhamn O. Moral Development Scale for Professionals (MDSP). *Nordisk sygeplejeforskning* 2011; 3: 245-253.
- Söderhamn U. The Nutritional Form For the Elderly (NUFFE) – A short scale development report. *Nordisk Sygeplejeforskning* 2011; 1(1): 5-18.

KRONIKKER ETC.

- Bakken R. Tale til studentene. *Sykepleien* 2011; 10: 73.

Moshuus G, Disch PG. Telemark i dramatisk endring: *Telemarksavisa* 17.03.11

RAPPORT

Disch PG, Fauske H. Omsorgstjenestens mange mellommenneskelige møter – en kartleggingsstudie i fem regioner om omsorgstjenestens møte med mennesker med innvandrerbakgrunn. Rapport Senter for omsorgsforskning–Sør 1/2011. ISSN 1501-8539.

PROSJEKT

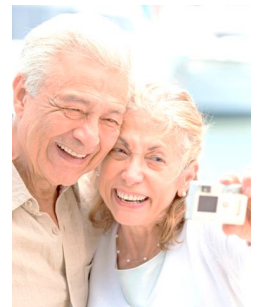

«Self-care and health among older home dwelling people in urban areas in southern norway»

Kari Sundsli, stipendiat
Senter for omsorgsforskning–Sør, UiA og NTNU

Antall eldre vil øke i årene som kommer, og et stort antall i denne gruppen vil fortsatt komme til å bo i eget hjem. Derfor er det viktig å få økt kunnskap om hvordan personene selv opplever sin situasjon. Tidligere studier har vist at faktorer som sosial kontakt, aktivitet, mentalt velbefinnende, ernæringsstatus, og innstilling til og opplevelse av sammenheng i livet, er med på å bestemme hvordan eldre mennesker vurderer sin helse og sin evne til egenomsorg. Det overordnede målet for forskningsprosjektet er å undersøke blant annet de nevnte faktorenes innvirkning på opplevelse av egenomsorg og helse blant hjemmeboende personer som er 65 år og eldre, i byområder i Sør-Norge. Prosjektet består av fire delstudier og er en del av et større prosjekt hvor også mer rurale områder inngår.

Et tilfeldig utvalg på 1044 personer over 65 år, som bodde i eget hjem i bystrøk i Sør-Norge, besvarte i 2010 et tilsendt spørreskjema om egenomsorg og helse. Resultater fra den første studien viser en gjennomsnittsalder på 74.8 år, 63.4% var gift eller samboer og 32.6% bodde alene. Majoriteten opplevde god helse (87.2%) og var fornøyd med livet (90.2%). De fleste hadde stor egenomsorgsevne (83.3%) og 61% var fysisk aktive hver dag. Et mindretall opplevde hjelpeløshet (10.6%) og angst (11.1%). Videre viser denne studien ulike faktorer som påvirker egenomsorgsevnen:

Faktorer som bidrar til større egenomsorgsevne:	Faktorer som bidrar til redusert egenomsorgsevne:
<ul style="list-style-type: none"> • egenomsorgskapasitet • opplevelse av god helse • være aktiv • være regelmessig fysisk aktiv • god mental helse • god ernæringsstatus • tilfredshet med livet 	<ul style="list-style-type: none"> • opplevelse av hjelpeløshet • hjemmesykepleie, • angst • økende alder

Personer fra 85 år hadde høyere forekomst av redusert mental helse. De var mindre fysisk aktive og i større fare for underernæring. Helsepersonell må fokusere på faktorer og tiltak som bidrar til å vedlikeholde, gjenopprette eller øke egenomsorgsevnen og samtidig avdekke symptomer og tegn i forhold til mental helse, risiko for underernæring og muligheter for fysisk aktivitet, særlig med tanke på de eldste eldre.

Artikkelen "Ability for self-care in urban living older people in southern Norway" publiseres i disse dager i "Journal of Multidisciplinary Healthcare", <http://www.dovepress.com/>